

Avrupa Birliđi tarafından
finanse edilmektedir.

Bu proje MOKİD
tarafından yurütulmektedir.

YEREL VE MÜLTECİ KADINLARIN GÜÇLENMESİ FAZ II PROJESİ

www.mokid.org

Hazırlayan

Gülbahar Candan Evcil

Sosyal Çalışmacı

İÇİNDEKİLER

DANIŞMA MERKEZİ ÇALIŞMALARI.....	3
Maruz Kalınan Şiddet Biçimleri	5
Şiddet Uygulayan Profili.....	10
Başvuran Kadınların İhtiyaç Duydukları Destekler.....	11
MOKİD Tarafından Verilen Destekler.....	11
Yönlendirilen Kurumlar	17
PROJE KAPSAMINDA DÜZENLEDİĞİMİZ FAALİYETLER VE ETKİNLİKLER.....	19
MOKİD'İN KATILDIĞI ETKİNLİKLER.....	21
KAMU KURUMLARI, YEREL YÖNETİMLER, STK'LAR VE MUHTARLARLA İLİŞKİLER.....	22
ARTUKLU'NUN MÜLTECİ KADINLARI.....	22
ARTUKLU' NUN YEREL KADINLARI.....	24

Giriş

MOKİD 2007 yılından bu yana kadınlarla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği sağlamak için kadına yönelik şiddet ile mücadele etmektedir. 2017 yılı Ocak ayından itibaren “Artuklu’nun Kadın Mültecileri: Kadın Mültecilerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Güçlendirilmesi ve Toplumsal Kaynaşma Projesi” kapsamında 24 ay yürütülen projede 6 ayda 1 olmak üzere 4 rapor yazılmıştır. Bu projenin devamı olarak planlanan “Artuklu’nun Kadın Mültecileri: Kadın Mültecilerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Güçlendirilmesi ve Toplumsal Kaynaşma Faz II Projesi” kapsamında 6 aylık raporlar yazılmaya devam edilecektir. Bu rapor içerisinde yerel ve mülteci kadınların; başvuran kadın profili, kadına yönelik şiddet biçimleri, şiddet uygulayan profili, yerel ve mülteci kadınların kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığı, işbirliği yapılan kurumlar ve yönlendirme yapılan kurumlar / STK’lar, korona dönemi Kadın Danışma Merkezi çalışmaları ve istatistikî veriler yer almaktadır.

DANIŞMA MERKEZİ ÇALIŞMALARI

Hafta içi her gün Sosyal Çalışmacı tarafından tüm danışanların ilk başvuruları alınır. Danışanın öyküsü dinlenip danışana MOKİD'te yapılan faaliyetler anlatılarak kadın ile birlikte ihtiyaçları belirlenir. Danışanın talep etmiş olduğu danışmanlık, yönlendirme veya eğitimler ile ilgili kayıtlar alınır. Danışanın talep etmiş olduğu destekler MOKİD bünyesinde verilemediği takdirde danışan, desteğin sağlanabileceği STK veya kurumlara kurumdaki ilgili birime bilgilendirme yapılarak yönlendirme yapılmaktadır. Ayrıca ihtiyaçları doğrultusunda kurumlara yönlendirilen, iletişim bilgilerini paylaşmak isteyen kadınların, kurumlarda karşılaştıkları zorluklar ve aldıkları destekler bir form üzerinden izlenmektedir.

03.02.2020 itibariyle haftada bir gün ücretsiz Psikolojik ve Hukuki Danışmanlık verilmektedir. Sosyal Çalışmacı tarafından hazırlanan danışmanlık randevular MOKİD Psikologu ve Avukatına bildirilmektedir. Sosyal Danışmanlık ve yönlendirmelerle ilgili detaylı bilgiler 12. sayfaya verilmiştir. MOKİD Psikologu tarafından yazılan Psikolojik Danışmanlık Raporu 13. sayfada yer almaktadır. MOKİD Avukatı tarafından yazılan Hukuki Danışmanlık Raporu 14. sayfada yer almaktadır.

Diğer yandan Kadınlara Yönelik Güçlenme Eğitimleri, Türkçe Okuma – Yazma Kursları ve KDM'den danışmanlık almak için başvuran kadınların çocuklarına, çocuk oyun odasında Çocuk Eğitimcisi ve Çocuk Bakıcısı tarafından bakım ve eğitim desteği verilmektedir. Çocuk odası faaliyetleri ile ilgili detaylı bilgileri içeren Çocuk Eğitimcisi tarafından yazılan rapor 15. sayfada yer almaktadır.

KDM'ye Yapılan Başvurular

KDM'ye yapılan başvurular yüz yüze başlamış olup Covid-19 Pandemisi nedeniyle telefon veya online kanallarda da başvurular/görüşmeler artmıştır. Kadınlar MOKİD KDM'den her istediklerinde, istedikleri her konuda ister yüz yüze ister telefon ile kendilerini ifade edebildikleri nedeniyle görüşmeler bittikten sonra çok sayıda yönlendirme yapmaktadır.

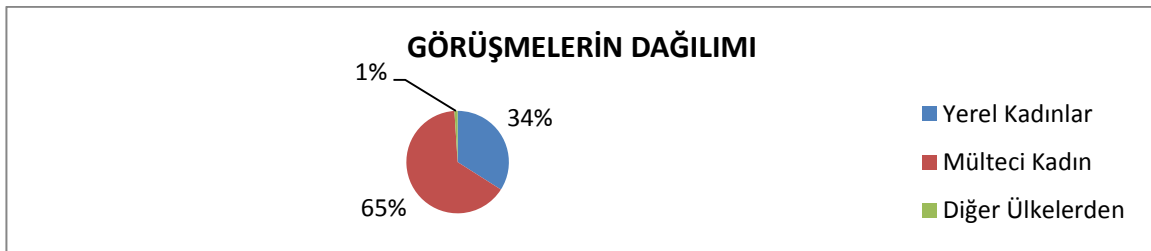
KDM'de yapılan başvurular başvuran kadın sayısı **491**'dir. KDM danışmanlıklarından birden fazla faydalanan kadınların görüşme sayısı **872**'dir.

Çocuk odasından faydalanan çocuk sayısı **192**'dir. Çocuk odasından bir çocuk birden fazla faydalandığından toplam faydalanıcı çocuk sayısı **481**'dir.

2020 yılı ilk yarısında MOKİD KDM çalışmalarında ulaşılan kadın- çocuk genel toplam **1353** kişidir.

KDM'de görüşme şekli genellikle yüz yüze yapılırken pandemi sürecinde telefon ve online kanallar üzerinde görüşmeler artmış olup görüşmelerin %59'u yüz yüze, %41'i telefon ve online kanallar üzerinde gerçekleşmiştir.

Yerel mülteci bağlamında görüşme dağılımı **Grafik 1**'de verilmiştir.

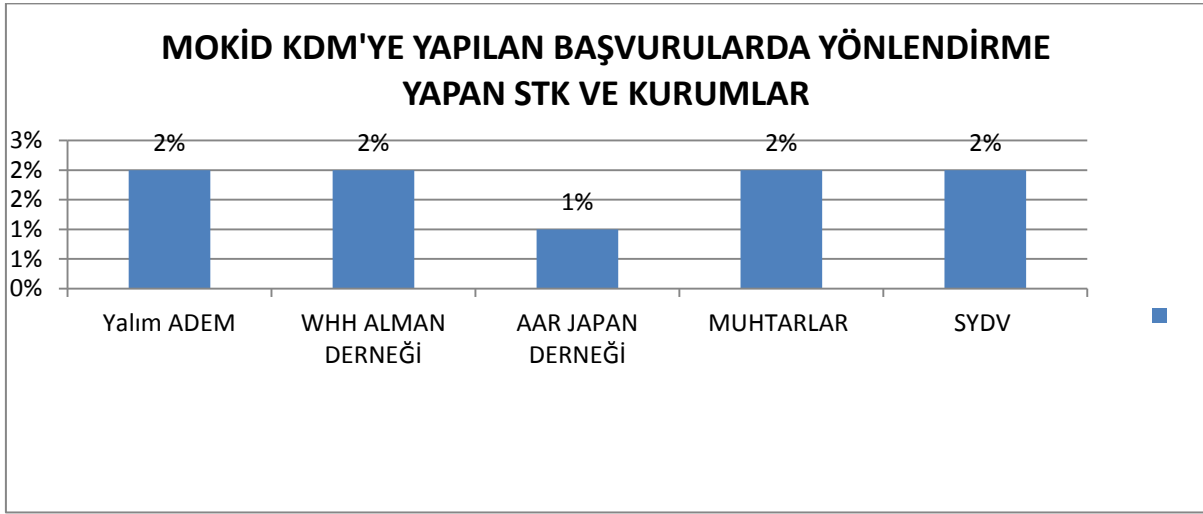

Grafik 1 Kaynak MOKİD KDM verileri

1- MOKİD'e Yapılan Başvurular Ve Yönlendirme Yapan Kuruluşlar

Daha farklı ve daha geniş kitlelere ulaşabilmek ve daha elverişli eğitim ortamı sağlayabilmek adına MOKİD ofisin taşınmasından sonra yeni kadın kitlelerine ulaşma fırsatı doğmuştur. Daha önce MOKİD'teki Meslek Beceri Kursları, Mahalle Çalışmaları, Üreme Sağlığı Eğitimleri, Kaynaşma Etkinlikleri, yerel toplumlara yönelik etkinliklere katılan kadınlar ve KDM'nin verdiği hizmetlerden faydalanan kadınlar veya yakınları başvurmaktadır. Bu başvurular yanı sıra sosyal medya ve internet üzerinde yapılan aramalar sonucu İstanbul ve Konya başta olmak üzere birçok ilden KDM hattı aranarak danışmanlık almak isteyen birçok kadın olmuştur. KDM'ye yapılan başvuruların %81'ini yukarıda belirtilen nedenlerle MOKİD KDM'ye direkt başvurmaktadır.

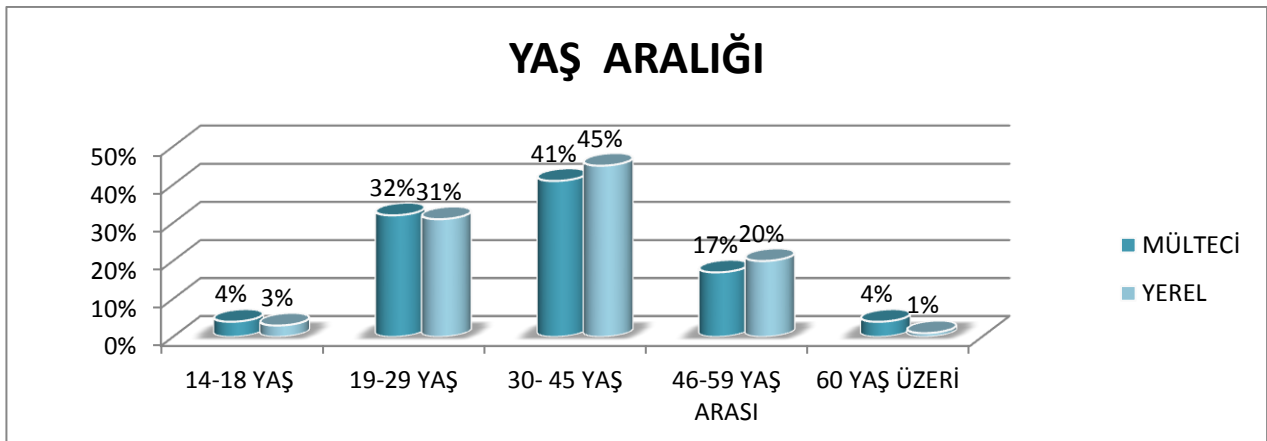
MOKİD'e başvuran kadınların %19'u MOKİD KDM faaliyetlerini tanıyan ve işbirliği yapılan kurum veya kişiler tarafından yönlendirilmiş olup oransal dağılımı **Grafik 2.**'de gösterilmiştir,

Grafik 2 Kaynak: MOKİD KDM verileri.

2- Başvurularda Yaş Dağılımı

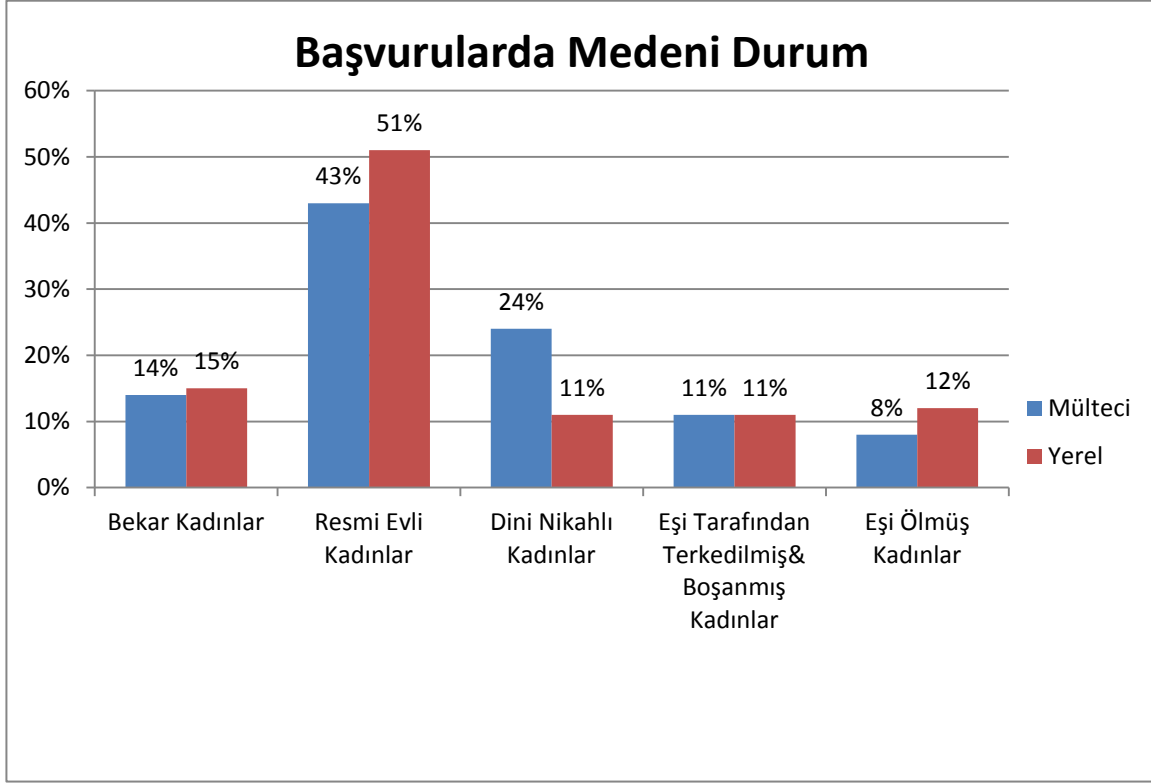
MOKİD KDM' den destek alan kişilerin yaşları, 14-75 yaş aralığındaydı. En fazla % 41 oranında 30-45 yaş aralığındaki kadınlar başvurdu. Daha çok üretken ve hayata etkin katılmak isteyen kadınlardan oluşmaktadır. Biraz daha izole hayat sürdüren ya da yaşlı kadınlar; girişken ve lider ruhlu danışanlarımız tarafından yönlendirilerek KDM' ye başvurmuştur. KDM' ye başvuran yaş aralığı **Grafik 3**'te verilmiştir.

Grafik 3 Kaynak: MOKİD verileri

3- Başvurularda Medeni Durum

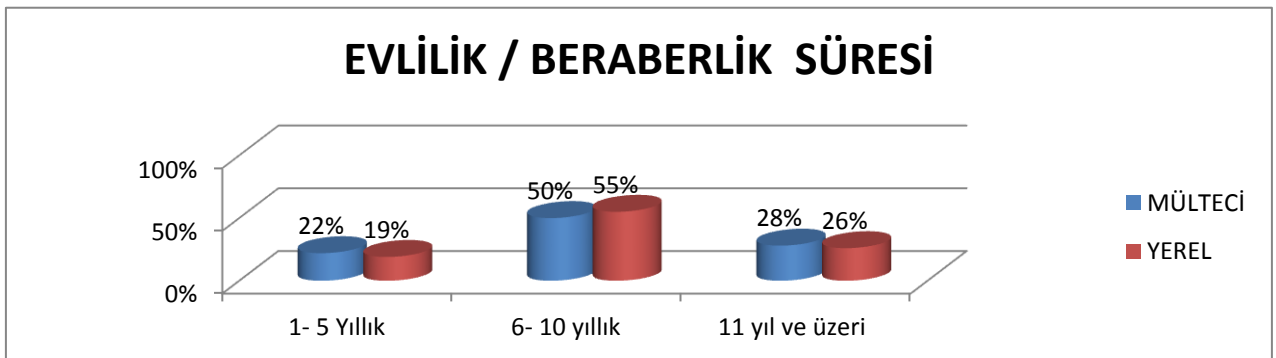
MOKİD KDM'ye başvuran kadınların %43'ü evli olmasına rağmen mültecilerde evli olduklarını dile getiren 10 evli kadından 1'inin resmi nikâhının olmadığı görülmüştür. Mülteci kadınların resmi nikâhsız evlilikler konusu Sayfa 20'de detaylı olarak anlatılmıştır. Başvurularda; bekâr, resmi- dini nikâh - terk edilmiş kadın- boşanmış kadın ve eşi ölmüş kadınların oransal dağılımı **Grafik 4'te** verilmiştir.

Grafik 4 Kaynak: MOKİD verileri

4- Başvuran Kadınların Evlilik & Beraberlik Süreleri

Başvuran kadınlardan evli olanların (ortalama) %21'5 yıl ve daha az süredir evli olduğunu belirtti. Kadınların (ortalama) %5 ise 6 ila 10 yıl arasında evliydi. Evlilik sürelerinin oransal dağılımı **Grafik 5'te** verilmiştir.

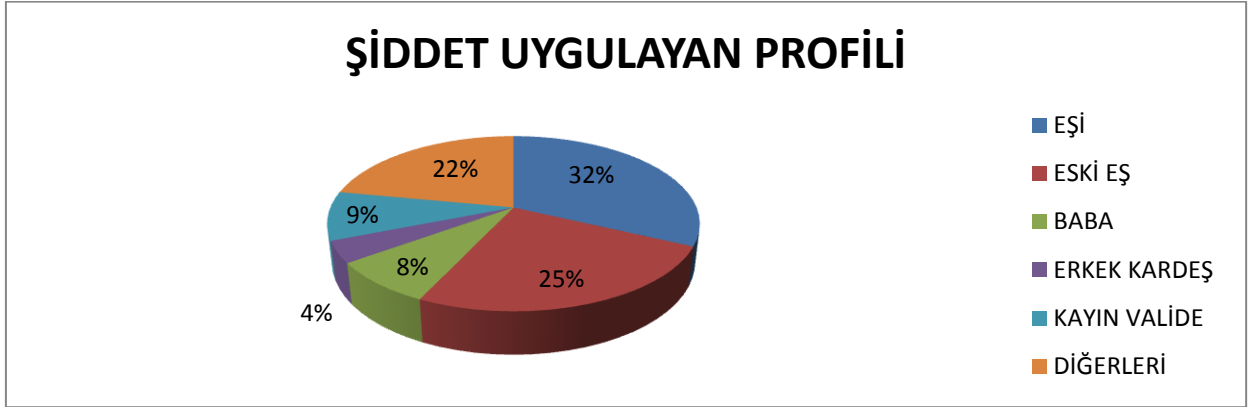
Grafik 5 Kaynak : MOKİD verileri

MOKİD KDM'ye Yapılan Başvurularda Kadına Yönelik Şiddet

1- Şiddeti Uygulayan Profili

Şiddeti uygulayanın % 32'si eşleri veya birlikte oldukları erkekler, eski eşleri tarafından uygulanan şiddet oldukça artmış bulunmaktadır. Danışanlarımızdan eşinden boşanmış fakat ayrılığı - kadının yeniden düzen kurmasını sindiremeyen, kendileri evlenmelerine rağmen eşlerini kontrol etmek isteyen şiddet ve baskısını sürdürmektedir. Örneğin eşi tarafından daha önce terk edilmiş danışanlarımızdan biri; eşinin eve dönmesi ile tekrar şiddete uğramıştır. Kadın kendisinin ve çocuklarının darp gördüğünü, acil olarak eve polis desteği talep ettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine MOKİD tarafından polis ve ŞÖNİM (Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezi) aranarak konu ile ilgili destek talebinde bulunulmuştur.

Şiddeti uygulayan profili **Grafik 6'da** gösterilmiştir.

Grafik 6: Kaynak: MOKİD verileri.

2- Maruz Kalınan Şiddet Türleri

MOKİD KDM'ye ya yapılan başvurularda şiddet başvurusu genellikle kadın şiddette son evreye gelince, gerçekten ayrılma kararı aldıysa net bir dil ile şiddetten kurtulma amacıyla başvurmaktadır ya da maruz kaldığı şiddeti başka gerekçeler altına gizleyerek, şiddet gerekçelerinin (kayınvalidesi – kuması- ekonomik nedenler- eşinin madde kullanımı) değişmesi halinde şiddete maruz kalmayacağına inanan kadın sayısı oldukça fazladır.

Kadınlarda Şiddet Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddet üzerine duyarlılığı olmayan kadınlar veya farkındalığa sahip fakat toplumun baskısı nedeni ile maruz kalınan şiddetler ilk adımda bahsetmemektedir. Eğitim,etkinlik veya danışmanlık alması halinde şiddet bilincine sahip olmakla birlikte maruz kaldığı şiddeti anlatarak konu ile ilgili destek almak istemektedir.

Pandemi nedeni ile yaşanan sosyal izolasyon döneminde zaten dezavantajlı olan kadınlar özellikle gündelik işlerde çalışan mülteciler daha fazla zorluk ve şiddete maruz kalmıştır. Korona dönemi sosyal izolasyon süreci ve kadınların durumu ile ilgili ayrıntılar 18. sayfada yer almıştır.

2020 Yılı'nın 1. 6 ayında oranlar şu şekilde dağılım göstermektedir: Görüşmelerin % 66'sı mülteci, %34'ü yerel halktan kadınlardı, şiddet başvurusunda bulunanların % 70 psikolojik şiddet ,%65

ekonomik şiddet, %35 fiziksel şiddet, %20 cinsel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. MOKİD KDM'ye başvuran kadınların maruz kaldıkları şiddet türleri ve oransal dağılımları **Grafik 7**'de gösterilmiştir.

1- Fiziksel Şiddet: Fiziksel şiddet başvurularında ilk aşamada çıkmasa da görüşmeler de hayat hikâyelerini anlattıkça aslında fiziksel şiddeti normalleştirdikleri ve de kendilerinin de çocuklarına karşı benzer şiddeti uyguladıklarını dile getirmişlerdir.

Verilen güçlenme eğitimlerinden sonra yaşadıklarını erken evlilikten ve toplumsal çevre nedeni ile ne kadar normalleştirmiş olduklarını fark ettiklerini dile getirmişlerdir. Özellikle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde MOKİD Psikologu kolaylaştırıcılığında yapılan etkinlikte izletilen film ile yaşanan duygu yoğunluğu ile şiddetin durumu ve boyutu su yüzüne çıkmıştır. Bunun üzerine psikolojik danışmanlık talep edenlerin sayısı artmıştır.

Kadınlara Uygulanan Fiziksel Şiddet Biçimleri: Bağırmak, tekme tokat atarak beden bütünlüğüne zarar vermek, öldürmekle tehdit etmek, kocasının ailesi tarafından tartaklanmak olarak dile getirildi. Ayrıca; kız çocukları,erkek kardeşleri tarafından kıyafetleri nedeni ile dövülmelerini,babaları tarafından terbiye edilmek adı altında sürekli olarak dayak ve ağır cezalara maruz bırakılmalarını,anneleri tarafından dövülmelerini fiziksel şiddet biçimleri olarak paylaştılar.

Başvurularda belirtilen fiziksel şiddet oranı **% 35**'tir.

3- Ekonomik Şiddet: Ekonomik destek talebinde bulunanların büyük çoğunluğunda aslında eşlerinin çeşitli bahanelerden çalışma sorumluluğunu yerine getirmeyip kadınları bakıcılığa, temizlik vb. işlerine göndermeleri,

MOKİD danışanı 1 kadın kuma olarak evlenmiş, resmi nikâhı olmayan kadını ve 2 çocuğunu terk ederek ekonomik yönden yoksunluğa maruz bırakmış olup, kadın resmiyette kendisi için nafaka desteğinde bulunamamakla birlikte çocukları için nafaka talep etmesi durumunda da kayınvalidesine ait olan ahırdan bozma evden çıkarılması tehdidinden dolayı hak talep edememekte, hukuki yönden kısıtlanmakta olduğunu dile getirmiştir.

Eşlerin kendilerine ekonomik bağımlılığını arttırmak her türlü hayat koşullarına riayet etmesi için Okuma-Yazma kurslarından – üniversite okumalarına kadar her türlü eğitim kademesine engel olmak istenmektedir.

Suriye uyruklu babaların kızlarını güvenlik "NAMUS" bahanesi ile 12 yaş üzeri kızlarının okumasını engellemeye çalışmakta olduğu ve bu konuda ısrar etmeleri halinde hanedeki herkese şiddet uygulayacağı tehdidi ile sindirmeye çalıştığı dile getirildi. Bu doğrultuda MOKİD bünyesinde açılmış olan okuma yazma kursuna kızın annesi ile birlikte katılması sağlanarak evden çıkarak, eğitim için ilk aşamasına katkı sağlandı. Eğitim konusunda destek için MOKİD tarafından durumları sürekli takip edilmektedir.

Kadınların Uğradıkları Ekonomik Şiddet Biçimi:Eşleri tarafından zorla hizmet ve temizlik sektöründe çalıştırılmak,kadınların maddi ihtiyaçlarını karşılamayan oldukça düşük miktarda

harçlıklarla günlük yaşamını sürdürmesini istemek,kadınları para için yalvartmak veya maddi ihtiyaçlarını keyfi olarak karşılamamak, kadının el emeği ile kazandığı paraya el koymak, zorla elinden almak, kız çocuklarını kendisinin belirlediği bir düzeye kadar okutmak, kadınların maddi ihtiyaçlarını karşılamayan oldukça düşük miktarda harçlıklarla günlük yaşamını sürdürmesini istemek, kadına az para verip evin bütün ihtiyacını gidermesini beklemek, maaş kartlarına el koymak oldu.

Mülteci kadınların boşanmış oldukları eşleri tarafından Sosyal Uyum Yardımı (SUY) kapsamında almış oldukları nakdi destek kartlarına zorla el koydukları belirtilmiştir.

Kadınların,boşanma halinde eski eşleri tarafından kadınların ve çocukların nafakalarının ödenmediği, her türlü istismara açık halde terk ettikleri belirtildi.

Mülteci kadınlar ile yapılan görüşmelerde eşinin çalışma durumu sorulduğunda yüksek oranda eşinin **sırt ağrısı** nedeni ile çalışmadığını dile getirmektedirler. Erkeklerin çalışmayı ret edip çalışmak ve evin geçimini sağlama görevini ve evin iç işlerini de kadının yapması beklenmesi kadına çok fazla sorumluluk yüklendiği görülmüştür.

Yerel kadınlarda; erkeğin Mardin'de ekonomik yönden güçlü, eğitim düzeyi iyi belli bir statü sahibi olmasına rağmen ekonomik yönden kadına baskı ve kısıtlama yapmakta olduğunu kadın ihtiyaçlarını çocuklarının harçlıklarından sağlamaya çalışmakta olduğunu belirtilmiştir.

Başvurularda belirtilen şiddet oranı % 65'dir.

Cinsel Şiddet: Evli kadınlar tarafından anlatılan; eşleri tarafından maruz kaldıkları cinsel şiddetin aslında şiddet olmadığını eşlerine karşı sorumlulukları olduğunu düşündüklerini kendi düşüncelerini önemsemediklerini, dile getirerek uğradıkları şiddetin bilincinde olmadıkları görülmüştür.

Özellikle Covid-19 salgını nedeni ile yaşanan sosyal izolasyon süresince sürekli evde bulunan eşlerinden dolayı cinsel şiddetin boyutunun artmasına neden olmuştur.

Bakamayacakları kadar çocuk doğurmak zorunda bırakıldıklarını, bütün bu koşullara itiraz etmeleri durumda kuma getirilme ile tehdidi edildiklerini dile getirmişlerdir.

Bir danışanımız; üniversite öğrencisiyken erkek arkadaşının uyuşturucu madde satışı yaptığını fark ediyor, danışanımız evinde içilen izmaritleri delil olarak sakladığını ve erkek arkadaşını şikayet edeceğini söylemesi üzerine erkek arkadaşı; arkadaşını yanına alarak genç kızın evine gelerek sabaha kadar şiddet uygulayıp, şikayetten vazgeçmesi için baskı yaptığını, sabahta genç kıza ters ilişki dâhil her türlü cinsel şiddet uygulamış olduğunu, durumu öğrenen erkeğin annesi oğlunu şikayet etmesi halinde bekaretinin bozulduğunu başına gelenleri ailesine ve çevresine anlatmakla tehdit ederek genç kızın susmasını istemiştir. 2 yıl boyunca tecavüz içeren ilişkilerinde genç kız hamile kalmıştır. Bunun üzerine erkek kendi annesinin gözlerinin önünde bebek düşük olana kadar fiziksel şiddet uygulamıştır. Erkeğin Kıbrıs'a gitmesini fırsat bilen genç kız şikâyet ederek mahkeme yoluna gidebilmiştir. Şikâyet başvurusunda bulunan genç kıza Mardin Barosu'ndan Avukat tayin edilmiş olup henüz mahkeme görülmemiştir.

Kadınların Dile Getirdikleri Cinsel Şiddet Biçimleri: Cinsel şiddete maruz kaldığını paylaşan kadınlar, aldatma, erkek çocuk doğurmaya zorlama, dini gereklilikleri öne sürerek evlilik içinde tecavüz, cinsel isteklerini kabul etmediği takdirde cinsel ihtiyaçlarını başka kadınlarla gidereceğine dair tehdit, taciz, cinsel olarak aşağılama gibi cinsel şiddet biçimlerine maruz kalmaları nedeniyle destek aldılar.

Mülteci kadınlarda; evliliklerinin 3 yılını aşkın zamanda çocukları olamayan kadınlara yönelik eşleri tarafından;fiziksel ve sözel şiddetle tedaviye zorlama, çocuğu olmadığı için rencide etme ve kuma getirmeyle tehdit edilmektedirler. SUY(Sosyal Uyum Yardımı) desteğinden faydalanmak için çok sayıda, doğum kontrol yöntemlerinden yararlandırmama, çocuk doğurmaya zorlanma da görülmüştür

Başvurularda belirtilen şiddet oranı % 20'tir.

4- Psikolojik Şiddet: Diğer 3 şiddet biçiminin ve kadına yönelik şiddetin getirdiği bütün boyutları ile en çok etkilendikleri şiddet türü olan psikolojik şiddeti oluşturmaktadır.Başvurularda kadınların %70'i bu şiddet türünden etkilendikleri saptandı.

Erkekler ve toplumsal çevre ilgili konuda itaat edilmesi, kontrol altında tutulmak istenmesi, kadının çevresi tarafından beklediği sevgi- saygı ve takdirin verilmemesi aşağılanması küfür edilmesi ve rencide edilmesi ile birlikte birçok konuda psikolojik şiddete maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir.

Şiddet Başvurusu ile gelen kadınlar hukuki danışmanlık tarafından verilmiş olup boşanma istekleri üzerine ilgili kurumlara yönlendirmeleri yapılmıştır. Ailelerinin evlerine dönüp orda yaşamaya karar verdiklerinden sığınma talebinde bulunmamışlardır. Kadınlar MOKİD tarafından Psikolojik danışmanlık almaya devam etmektedir.

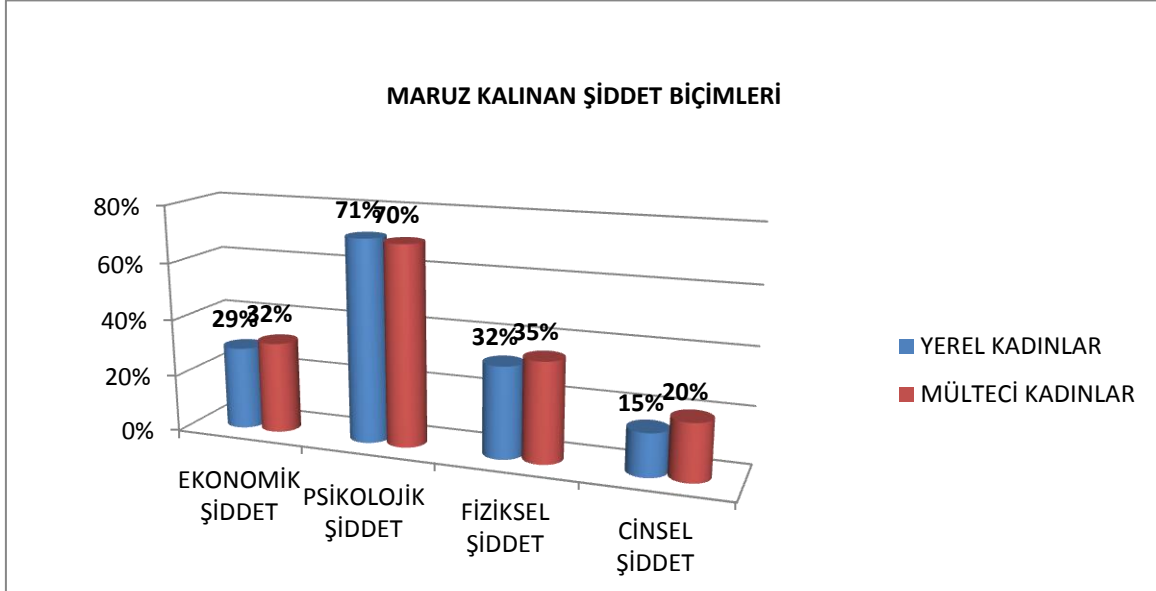
Kadınlara Eşleri Tarafından Uygulanan Psikolojik Şiddet Biçimleri: Aşağılanma, yetersiz hissettirilme, küfür, alaycı lakaplar takma, sevgi ve ilgi ihtiyaçlarının karşılanmaması, küsmek, kıskançlık adı altında kadının sosyal olarak ailesi ve çevresi ile görüştürülmemesi, sürekli olarak eleştirmek, fiziksel görünümünden ötürü aşağılamak, evi terk ettiği veya boşanmak istediği takdirde çocuklarını göstermeyeceğine veya alıp götürerek izini kaybettireceklerine dair tehdit etmek, çocuklara şiddet uygulamak.

Kültürel yönden kumalı evlilikler gerçekleştirilmenin kolay olması nedeni ile kadınlar kuma getirilmesi tehlikesi altında hissettiği için hem erkeğin her türlü şiddetine / baskısına göz yummakta hem de kendilerine bakım ve ev işi işler için sürekli efor harcamaktadır.

Kadınlara Ailesi ve Sosyal Çevre Tarafından Uygulanan Psikolojik Şiddet Biçimleri: Toplumsal ve dini gereklilikler nedeni ile şiddeti kabul ettirme, boşanma veya evi terk etme durumlarında kadına destek sunmama veya bu durumdan dolayı kadın ile konuşmama, kadının eşi ile yaşadığı sorunlardan ötürü kadını suçlama, yerel halkın mülteci kadınları rakip olarak görmesi ve kumalık tehdidi nedeni ile yargılaması, yine çoklu evlilikler, çocuk evlilikler.

Çocukları tarafından genellikle beğenilmeme, alay edilme, küfür, evi terk edeceğine dair tehditler,

eşinin ailesi tarafından beğenilmeme, aşağılanma, yeteneklerinin küçümsenmesi, eşi ile aralarını açma, çocuğu olmuyorsa eşinin kuma getirmeye zorlama ya da bu konuda tehdit etme, çocuk yaşta evlendirilme, akraba evliliklerine zorlanma, tanımadığı kişilere yapılan iyilik sonucu verilme, boşanma durumunda kadını eve almama, bazı vakalarda sadece kadını alıp çocukları istememe olarak paylaşıldı.

Grafik 7 Kaynak : MOKİD verileri

Kadın Danışma Merkezine Başvuran Kadınların İhtiyaç Duydukları Ve Talep Ettikleri Destekler

1- MOKİD KDM' de Sosyal Danışmanlık

2020 yılının 1. yarısında başvuru yapanların önemli yüzdesi (%65) Suriyeli kadınlar oldu. Kadınların en çok ihtiyaç duyduğu desteğin sosyal destek, mülteci hukuku konusunda bilgilenmek, kendilerine yönelik şiddet ile karşılaştıkları durumlarda izleyecekleri yollar üzerine bilgi verilmekte ve yönlendirme yapılmaktadır. Kendilerini dayanışma ruhuyla dinleyecek birilerinin varlığını bilmek iletişimi kolaylaştırdı. Bunlara ilaveten Suriyeli kadınların özellikle ihtiyaç duydukları destekler iş - meslek edinme ve Türkçe Okuma -Yazma öğrenmek oldu.

Yerel kadınların genelde sadece “yaşadıklarını” paylaşma ihtiyacı ile başvurduğu görüldü. Kadınların belirlenen ihtiyaçları doğrultusunda yerel ve ulusal düzeyde mevcut şiddetle mücadele mekanizmaları, verdikleri hizmetler ve iletişim bilgileri paylaşıldı.

MOKİD KDM tarafından verilen danışmanlıklar doğrultusunda ihtiyaç duyulan destekler aşağıda belirlenmiştir ve oransal dağılımı **grafik 8' de verilmiştir.**

Verilen MOKİD KDM görüşmecilerin **%66'sı Mülteci, %34'ü Yerel** kadınların oluşturduğu, toplamda **160** kişiye ihtiyaç duydukları yönlendirme ve bilgi desteği verildi. Danışanın yönlendirildiği kamu kurumları veya STK'lar ile bilgi alışverişi yapıldı. İhtiyaçları doğrultusunda yönlendirilen kadınlara, yönlendirildikleri kurumların verdiği hizmetler ve iletişim bilgileri verildi. İletişim ve işbirliği içinde olunan kurumlar ayrıca aranarak yönlendirilen başvuru yapanların ihtiyaç ve taleplerinin karşılanmasına destek olundu. Kurumlarda tercüman ihtiyaçları olduğunda telefon üzerinden tercümanlık desteği verildi.

- ❖ Yerel ve Mülteci kadınların Psikolojik ve Hukuki Danışmanlık almak isteyenler için Sosyal Çalışmacı tarafından, Psikolojik ve Hukuki Danışmanlık için Psikolog ve Avukat randevusu düzenlendi.
- ❖ Mültecilere yönelik değişen Sağlık Hizmetleri prosedürleri nedeni ile muayene / tedavi ve tıbbi materyallere erişimde zorluk çeken mülteci kadın ve çocuklar olmuştur. Fizik tedavi, hasta alt bezi, Rehabilitasyon Merkezi desteği, şeker/tansiyon ölçüm cihazı ve tekerlekli sandalye ihtiyaçları doğmuştur.
- ❖ Suriyeli kadınlar ilk başlarda, Mardin yerelinde Arapça biliniyor olması nedeniyle Türkçe öğrenmek ihtiyacı duymadıklarını ifade ederken, ancak zaman içinde kamu kurumlarında dertlerini anlatmakta dil bariyerinden dolayı yetersiz kalmaları ve çocuklarının derslerine yardımcı olamamaları, mesleki beceri kursu için işbirliğinde bulunulan halk eğitimin okuma yazma belgesi olmadan mesleki beceri kursuna alınmamaları gibi nedenlerle Okuma – Yazma kursu talepleri arttı.
- ❖ Kadınların, boşanma halinde eski eşleri tarafından kadınların ve çocukların nafakalarının ödenmediği, kadın boşanma sonrasında yeni düzen kurmak ihtiyacından dolayı bebek maması ihtiyacı- gıda gibi hayati konularda da zorluk çeken danışanlarımız olmuştur. Yeniden düzenlerinin kurulması aşamasında gıda, ilaç, kira ve iş imkanı sağlanması kadınlar ve çocukları için hayati önem taşımaktadır.
- ❖ Kadınlar aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla iş imkânları arayışında bulundu. İşsizlik – yoksulluk yerelin olduğu gibi mültecilerinde büyük sorunu olması nedeniyle iş kuma ve sürdürülmesi üzerine bilinçlenip kendileri bu işleri yürütmek istemektedir.
- ❖ Kira ödemelerinin uygun olması bakımından çürük, rutubetli ahırdan bozma evlerde yaşamaları sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Evlerinin tadilatına ihtiyaç duyulmaktadır.
- ❖ Salgın koşullarından dolayı ekstra hijyen gerektiren bir dönemde olduğumuzdan hijyen malzemeleri kaynaklarına başta ekonomik sebeplerden ulaşım sıkıntısı çekilmektedir.
- ❖ Danışanlar; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almaya hak kazanmış olan Suriyeli danışanların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu SUY desteğinin kesilmesi nedeni ile vatandaşlık aldıklarına pişman olduklarını ekonomik yönden zorluk çektiklerini belirtti. Danışanlara T.C. vatandaşlarının ekonomik destek alabilecekleri programlar anlatılarak danışanlar Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfına yönlendirilmiştir.
- ❖ Hayatlarını Salgın öncesi gündelik temizliklere giderek ve SUY(Sosyal Uyum Yardımı) kapsamında aldıkları destek ile sürdürürken SUY desteği tek başına yetersiz kalmakta olduğunu dile getirmişlerdir.

1- Psikolojik Danışmanlık

MOKİD Psikologu tarafından yazılan Psikolojik Danışmanlık Raporu aşağıda yer almaktadır.

Mardin ortak Kadın İşbirliği Derneği(MOKİD) tarafından Yerel ve Mülteci Kadınların Güçlendirilmesi Faz II Projesi kapsamında psikolojik danışmanlık 03.02.2020 tarihinden itibaren kadın ve çocuklara yönelik psikolojik danışmanlık süreci başlatılmıştır. Bu süreçte 19 kadın ve 2 çocukla görüşme yapılmış olup, görüşmeler başvuran kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda psikoterapi süreci başlamıştır. Psikoterapi süreci tamamlanan 14 kadın ve 2 çocuk bulunmaktadır. Görüşmeler sürdürülmektedir. Görüşmeler Covid_19 Pandemisi nedeniyle nisan ayından itibaren online olarak gerçekleştirilmiştir.

Başvuruda bulunan kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet türlerinden muzdarip olduğu ayrıca Covid_19 salgınının da kadınların hayatını daha kötü bir biçimde etkileyerek, yaşamlarında var olan şiddetinde boyutlarını arttırdığı gözlemlenmiştir. Salgın sürecinde hem yerelde yaşayan hem de Suriyeli kadınların yaşadıkları cinsel ve fiziksel şiddetin arttığı, ancak Suriyeli Kadınların yereldeki kadınlara göre Ekonomik şiddeti daha ağır yaşadıkları görülmüş, kadınların kendilerini savunmasız ve güvende hissetmeden geçirmiş olduğu bu süreçte, destek mekanizmalarına ulaşmalarının kısıtlanmasıyla birlikte psikolojik destek talibi oldukça fazladır. Kadınların yaşadıkları şiddet nedeni ile depresyon, anksiyete bozuklukları, Travma Sonrası Stres Bozukluğu, karşıt bağlanma bozukluğu, Obsesif-kompulsif bozukluk semptomları gösterdiği gözlemlenerek bu semptomlar psikoterapi ile hafifletilmiş, ortadan kalkması sağlanmıştır.

Salgın sürecinde,önceden sığınma evinde kalmış olan 2 kadın, madde bağımlılığı olan bir kadın ve kuma evliliği olan başka bir kadın ve tecavüze uğrayan başka bir kadın ve kanser hastalığı olan bir kadın da Mardin ortak kadın işbirliği derneğine ulaşarak psikolojik destek talebinde bulunmuştur bu kadınların psikoterapi süreci devam etmektedir.

Kadınlar ayrıca bu süreçte boşanma düşünceleri artmış, ancak salgın nedeni ile hukuki süreçlerin de askıya alınmasıyla birlikte eyleme geçme konusunda kararsız oldukları görülmüştür, çünkü boşanma sürecinde oldukları eşleri ile aynı evde yaşamının hayati riskler doğurabileceği endişesi kadınların eyleme geçmesini engellemiştir. Yine kolluk kuvvetlerinin yaşanan şiddet durumunda zamanında yetişemeyeceği endişesi kadınları korkutan başka bir unsurdur. Boşanmış olan kadınlarında yine bu süreçte eski eşleri tarafından sürekli olarak rahatsız edilerek, kanunen sahip olduğu hakları kullanmaları eski eşleri tarafından engellenmiştir.

Anneleri aracılığı ile başvuruda bulunan çocuklar sınav kaygısı ve ebeveynlerinin boşanma sürecinin sağlıklı olarak geçmemesi nedeniyle görüşülmüştür. “Bir aile çiz” resim yardımı ile çocuğun yaşamış olduğu terk edilme korkuları, boşanma sürecinden kendini suçlama, davranım bozukluğu geliştirdiği gözlemlenmiş, konu ile ilgili anne ile görüşülerek birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Online görüşmelerin başlaması ile haftalık olarak Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneğine görüşmelere ilişkin psikolojik danışmanlık raporu sunulmuştur. Yapılan bütün görüşmelere ilişkin belgeler Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneğince gizlilik kuralları doğrultusunda arşivlenmektedir

2- Hukuki Danışmanlık

MOKİD Avukatı tarafından yazılan Hukuki Danışmanlık Raporu aşağıda yer almaktadır;

Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneği tarafından hukuki danışmanlık hizmeti başlamıştır. Haftanın bir günü, randevulu sistem üzerinden danışanlara görüşme günü için gün ve saat verilmiştir. Görüşmeler 15 dakika olarak ayarlanmıştır. 03.02.2020-30.06.2020 tarihleri arasında toplam 96 kişi görüşülmüş olup bunlardan birebir 50 kişi ve 46 kişi ile seminerler aracılığıyla görüşme yapılmıştır.

Görüşmelerde hukuki destek başvurusu yapanların evrakları incelenerek konularına göre göç idaresi ve ilgili yerlere yönlendirilmiştir. Hukuki destek için başvuranların sorunları tespit edildikten sonra önce tarafımca konunun araştırılması ve yerinde destek sağlamak adına ilgili kurum ziyaretlerini gerçekleştirmektedirim. Görüşmeler covid_19 pandemisi nedeniyle online olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin boşanma talebi , yaşanan şiddet olayı nedeni ile uzaklaştırma kararı, geçici koruma kimlik sorunları, velayet, gaiplik kararları konuları ile ilgili görüşme gerçekleştirilmiştir. Başvuruda bulunan kadınlar Mardin barosuna yönlendirilerek hukuki sürecin takibi sağlanmıştır.

Yapılan bütün görüşmeler mahremiyet dâhilinde olup, görüşme formları gizlilik ilkesi dâhilinde Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneğince arşivlenmektedir.

3- Çocuk Odası Aktiviteleri

Çocuk Odası Faaliyetlerini içeren Çocuk Eğitimsi tarafından yazılmış rapor aşağıda yer almaktadır;

Dönem: 02 / 01 / 2020 – 30 / 06 / 2020

Çocuk odasına 192 çocuk katılmış olup, tekrar eden katılımları ile çocuk odasından 250'si kız 231'i erkek olmak üzere toplam **481** çocuk faydalandı. Bu çocukların yaş aralığı 2 ile 14' ten oluşmaktadır. Yaş ortalamaları ise 5.55'tir. Katılımcıların 89'u Türk uyruklu, 392'si Suriye uyrukludur. Anneleriyle birlikte gelen çocuklar annelerinin onları bırakıp gideceği düşüncesiyle ayrı kalma korkusu yaşadıklarını bu yüzden çocuk odasındaki etkinlik, faaliyet ve oyunlara katılmak istemediklerini, özgüven eksikliğini yaşadıkları ve sosyalleşemedikleri gözlemlendi. Bir süre sonra artık çocuk odasından ayrılmak istemediklerini ve çocukların artık annelerini kendi yanlarına gelmesini istemeyerek arkadaşlarıyla beraber oyun oynayıp vakit geçirmek istediklerini belirttiler. Başlangıçta oyuncaklarını, yiyeceklerini ve eşyalarını arkadaşlarıyla beraber paylaşmak istemeyen çocuklar, sonrasında birlikte uyum içerisinde hareket etmeye başladılar. İlk geldikleri günlerde öğretmenlerine isteklerini anlatmaktan çekinen çocuklar, ileriki günlerde daha sağlıklı bir iletişim kurmaya, annelerine olan bağılıktan vazgeçerek bireysel olarak kendilerini ifade edebilme yeteneği kazandılar. Çocuklar ilerleyen süreçte öğretmenlerini sevdiklerini ve çocuk odasına gelecekleri zamanı beklemeye başladıkları gözlemlendi.

Çocuk odasında yapılan faaliyetler; kendi dillerinde ve Türkçe şarkılar dinletilip söyletildi. Arapça ve Türkçe çizgi filmler seyredildi. Yüz boyama kalemiyle çocukların yüzünde çeşitli çizimler, oyun hamuruyla çeşitli şekiller yapılarak, çocukların motor becerilerini geliştirmeyi hedefleyen boyama, sanat, eşleştirme, birleştirme, ayrıştırma ve lego şekiller oluşturma, makasla yapılabilecek, el ve göz koordinasyonu sağlayacak çocukların zekâ ve el becerilerinin gelişimini tamamlayıcı etkinlikler yapıldı.

Çocuklardan birinin yapılan etkinliklerin hiçbirinden memnun olmayarak sürekli farklı oyun ve etkinlik istediği, farklı oyunlar isteği doğrultusunda yapılan etkinliklerden de memnun olmadığı gözlemlenip annesiyle görüşüp psikolojik desteğe yönlendirildi. Diğer çocukların birinde ebeveynlerin arasında şiddet uygulandığının çocuk tarafından aktarılması üzerine annesi ile görüşülüp psikolojik desteğe yönlendirildi. Bir diğer çocukta ise saldırganlık eğiliminin fark edilmesiyle annesiyle görüşme yapıldı. Psikolojik desteğe yönlendirildi.

Ülkemizde 11/03/2020 korona virüsün ortaya çıkmasından sonra İçişleri Bakanlığınca Covid- 19 salgınının halk sağlığı açısından oluşturduğu riski yönetebilmek adına sosyal hareketliliği ve kişiler arası teması azaltmak, sosyal izolasyonu sağlamak amacıyla 20 yaş ve altı gençlerin, çocukların sokağa çıkmaları kısıtlandı. 23/03/2020 itibariyle ebeveynlere çocuklara korona virüsünü nasıl açıklamaları gerektiğini, çocukların sağlık durumunu, uymaları gereken kurallar ifade edildi. Ayrıca daha önceden okula giden çocukların Covid-19 pandemi sürecinde eğitimlerinin aksamaması için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan EBA (Eğitim Bilişim Ağı) çevrimiçi bir sosyal eğitim platformu olup çocukların eğitimini hem eba tv olarak hem de www.eba.gov.tr adresinden derslerini takip etmektedir. Mokid' in çocuk odasından yararlanan çocukların ebeveynlerine uzaktan eğitim adı altında olan eba tv ders yayını uydu ve frekans yayın platformları kanal sıralama bilgileri paylaşılıp, onların www.eba.gov.tr adresinden ulaşabileceklerini aktarılıp, whatsapp uygulaması üzerinden eba ile ilgili bu bilgilerin görselleri paylaşıldı. Birçok ebeveynin eba tv ders yayınından habersiz olduklarını, ancak yapılan görüşmeler sayesinde eba tv ders yayınından haberdar edildi. Çocukların eba tv ders yayını ile eğitimlerine devam etmesi sağlandı. Çocukların eba tv'yi benimsememeleri, kendi öğretmenlerinin ders anlatmadığı, derslerin uzaktan eğitim şeklinde olması ve derslerin normalden hızlı anlatılması sebebiyle çocuklar eğitimlerine pek devam edememiştir. Ayrıca televizyonu olmayan çocuklara MOKİD gönüllülerinin desteği ile televizyon temin edilerek eba tv ile eğitimlerine devam etmeleri sağlandı. Daha önce yapılan görüşmelerde devam eden uzaktan eğitim sisteminden yararlanmayan çocukların verilen destek doğrultusunda eğitimlerine devam etmekte sorun yaşayıp yaşamadıkları konusunda ebeveynlerle iletişim her zaman sürdürülmüştür. Daha önce MOKİD çocuk odasından yararlanmış olan küçük yaş grubu çocukların ebeveynleriyle de Covid-19 önlemleri sürecinde telefonla iletişim sürdürülerek çocukların evde oldukları dönemde sıkılmalarını önlemek ve kaliteli vakit geçirebilmeleri için etkinlik ve oyun önerilerinde bulunuldu. Bu konuda MOKİD' i arayarak destek isteyen ebeveynlerle de görüşülerek verilen önerilerle yaptıkları etkinlikler takip edilmiş ve çocuklarla iletişimi devam ettirmenin hem anneleri hem de çocukları iyi hissettirdiği gözlemlenmiştir.

23/04/2020 tarihinde ülkemizde kutlanan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını öncesinde bayram hakkında çocuklara bilgi verildi ve yapabilecekleri etkinlikler planlandı. MOKİD'in çocuk odasından yararlanan çocuklar belirlenip tek tek aranarak Çocuk Bayramları kutlandı, yapılan etkinlikler paylaşıldı. Çocukların MOKİD'i unutmadıklarını en kısa zamanda tekrar bir arada olma dileklerinde bulunuldu.

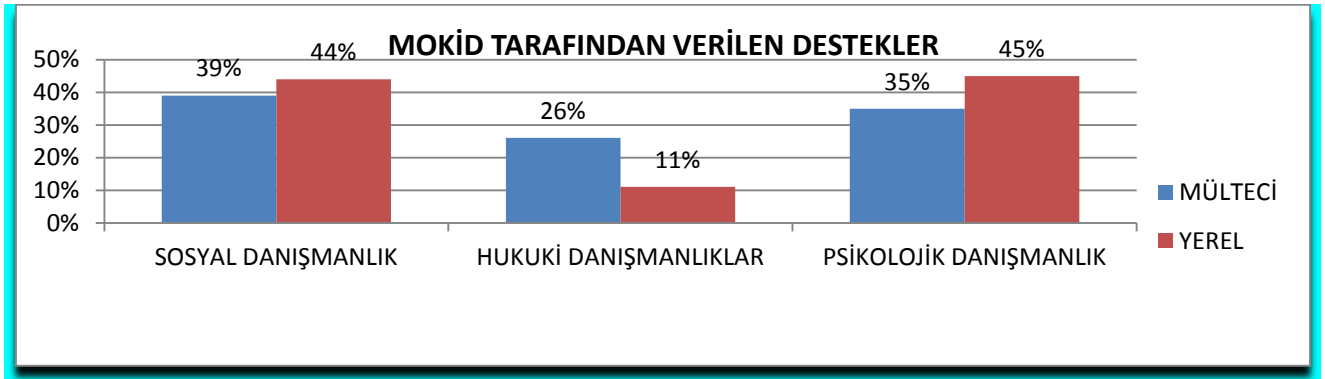
01.06.2020 tarih itibariyle proje ofisinde proje ekibi ile yapılan ekip toplantısında yapılabilecek etkinlikler görüşüldü ve bu süreçte yaş gruplarına göre etkinlikler planlanarak online grup çalışmaları yapıldı. Online etkinlik eğitimi hakkında ebeveynlerin böyle bir uygulamanın güzel olacağını, çocukların

her zaman evde olması sebebiyle sıkıldıklarını bu yüzden çocukların ilgileneyeceği farklı bir şey olacağına,arkadaş grubuyla beraber paylaşımlarda bulunacağı psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissedecekleri belirtildi. Yapılacak olan online etkinlik eğitimleri için 3 farklı grup ile 6 etkinlik yapıldı. Belirlenen grupların gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarına göre oluşturuldu. 2 grup okul öncesi dönemi kapsarken 1 grup okul döneminin ilk yılı esas alındı. Gruplar whatsapp uygulaması üzerinden oluşturulup ebeveynler bilgilendirildi. 15 / 06 / 2020 tarihinde okuma yazma kursu başlaması üzerine Covid- 19 kapsamında çocuklarla sosyal mesafe, hijyen kurallarına uyularak tekrar bir araya gelip çeşitli etkinlikler düzenlenip oyunlar oynandı.

Çocuk Odası Bakıcısı tarafından çocuk odasının temizliği yapıp oyuncaklar dezenfekte edildi. Çocukları karşılayarak çocuk odası tanıtıldı. Çocuklar odaya geçmeden öz bakım ve hijyen eğitimleri verildi. Gelen çocukların özbakım, hijyenlerine ve beslenmelerinde destek oldu. Eğitimler esnasında çocuk eğitimcisine destek oldu.

Beslenme: MOKİD ofisteki çocuk odasında çocuklara kahvaltıda (kek, meyve suyu, süt, gofret), simit ikramlarında bulunuldu.

Bakım: Tuvalet ve temizlik eğitimleri, üstlerinin değişimi bakıcı tarafından yapılması ile beraber, yaşı gereği uyuması gereken çocukların uyutulması da sağlandı.

Grafik 8 Kaynak : MOKİD verileri

Danışan Yönlendirilen Kurumlar

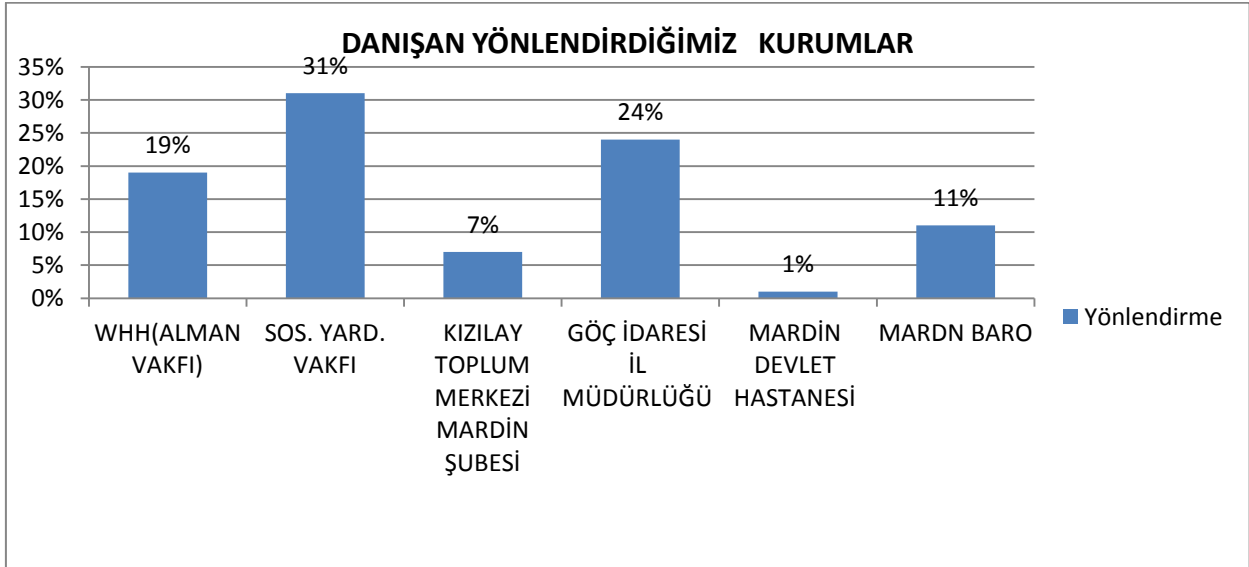
KDM'ye başvuran mülteci kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadınların Türkiye'deki yasal düzenlemeler, kadına yönelik şiddet mekanizmaları, başvurulacak kurumlar, kurumların verdikleri hizmetler, mülteci hakları, Mardin' de mültecilere destek sağlayan kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi paylaşımına ihtiyaçları olduğu görüldü. Yerel kadınlarda benzer şekilde Türkiye'deki yasal düzenlemeler, kadına yönelik şiddet mekanizmaları, başvurulacak kurumlar, kurumların verdikleri hizmetler hakkında bilgi paylaşıldı. Proje kapsamında yukarıdaki başlıkları içeren bilgiler hem yerel kadınlar hem de mülteci kadınların ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmış olan broşürler kadınların ulaşabileceği noktalara dağıtıldı.

Proje kapsamında hazırlanan, Kadın Danışma Merkezi Başvuru Formunda yer alan, yönlendirilen kurumlar, aldığı/alamadığı hizmetler, iyi kurum uygulamaları, karşılaşılan problemler başlıkları altında iletişim bilgilerini paylaşan başvuru sahipleri izlendi.

MOKİD KDM' tarafından 65 kadın STK ve kamu kurumlarına yönlendirilmiş olup detaylıları aşağıda verilmiştir. Yönlendirmelerin oransal dağılımı **Grafik 9'** da verilmiştir.

- **Mardin Valiliği İl Göç İdaresi:** Geçici Koruma Statüsüne ilişkin sorunları için **15** kadın Mardin Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yönlendirildi. MOKİD avukatı tarafından işlemleri hızlandırmak için telefonla ya da doğrudan İl Göç İdaresi Müdürü ile görüşülerek sorunun çözümüne destek oldu. 2017 yılının itibariyle kimlik güncelleme döneminde, evli ve çocuklu kadınların ve eşlerinin, güncellenen kimliklere Medeni Durum bekar- olarak işlenmeleri sorunu ile karşılaşıldı 4 kadının işlemleri için İl Göç İdaresi Müdürü ile görüşerek sorunun çözümüne destek olundu.
- **Welt Hunger Hilfe (Whh) Derneği:** Salgın döneminde işsiz kalan ve ekonomik zorluk çeken tek ebeveynli çocuklu kadınlar, engellisi olan kadınlar içinden belirlenen 13 Kadına hane başı 1000 TL olacak şekilde nakdi destek sağlandı. Kira Desteği- Tıbbi Materyal Desteği- Fizik tedavi- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Eğitimleri Desteği- Çocuk Psikologu konularında 10 danışan yönlendirilmiştir. Desteklerin bir kısmı sağlanmış olup, hastane çalışmaları gerektiren konular nedeni ile bazı çalışmalar ileriki dönemlerde sağlanacağı belirtilmiştir.
- **Kızılay Toplum Merkezi Mardin Şubesi:** Daha önce Mesleki Beceri Kursumuzdan Dikiş Kursu Sertifikası almaya hak kazanan 11 Kadına dikiş makinesi- overlok makinesi desteği sağlandı.
- **Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı SYDV:** Sosyal Uyum Yardımının (SUY) Adrese dayalı sistem olarak yürütülmektedir. Belediyeler tarafından gerçekleştirilen adreslerin güncellenmesi nedeni ile birçok mülteci ailenin SUY desteği kesilmiştir. Sosyal İzolasyon döneminde evde kalıp insanların çalışmaması daha çok ekonomik güçlük çekmesine neden olmuştur. Telefon ile yapılan görüşmelerde 7 hane için SYDV'ye başvurulmuş olup kısa sürede 4 hane için yeniden desteğin bağlanması sağlanmıştır. Diğer danışanların başvuruları takip edilmektedir.
- **Mardin Barosu:** Boşanma , **5** Kadın için velayet ,gaiplik kararı, aile içi şiddet ve boşanma davaları için Mardin Barosu'na yönlendirme yapılarak, adli yardım talebinde bulunarak Kadın Komisyonu ve Mülteci Komisyonu'ndan destek alınmıştır.
- **Mardin Devlet Hastanesi :**Psikolojik danışmanlıklar sonucu Devlet Hastanesi Çocuk Psikiyatrisi polikliniğine bipolar bozukluğu- konuşma bozukluğu ve travma sonrası stres nedeni ile saç dökülmesi sorunları olan danışanların çocukları Mardin Devlet Hastanesi'ne yönlendirilmiştir.
- **Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezi ŞÖNİM:** 2 kadın için aile içi şiddet yaşadığı süre zarfında acil güvenlik desteğinin ulaşabilmesi ve takip eden sürede de AÇSHB desteklerinden faydalana bilmesi için yönlendirildi.

Grafik 9 Kaynak : MOKİD verileri

Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler, STK' lar ve Muhtarlarla İlişkiler:

“Yerel Toplumdan ve Mülteci Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Güçlenmesi ve Kaynaşması Faz II Projesi”nin Proje Başlangıç Toplantısı’nda Mardin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı çerçevesinde, gerçekleştirilecek eğitimler için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Mardin İl Müdürlüğü ile işbirliği yapılacağına altı çizildi.

- İl Eylem Planında, kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamakla sorumlu kamu kurumları, belediyeler, muhtarlar, Mardin Barosu, yerel sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesine önemli katkı sağlayacağı Proje Danışmanı tarafından anlatıldı. Ayrıca; erkeklik ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda oturumların olacağı, kadınlara, avukatlara, erkeklere ve kamu temsilcilerine yönelik eğitici eğitimlerinin gerçekleştirileceği konusunda katılımcılar bilgilendirildi. Kurum temsilcilerinin, çocuklara yönelik etkinliklerde MOKİD ile işbirliği yapmaya hazır olduklarını belirtmesi,
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Mardin İl Müdürlüğü’nü temsilen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi müdürünün toplantıya katılması ve projenin kendisini heyecanlandığını belirtmesi,
- İl Milli Eğitim Müdürlüğünden katılan temsilcinin eğitimleri tamamlayan katılımcılara verilecek Sertifikanın Milli Eğitim tarafından geçerli olması için MOKİD ile işbirliği yapacağını ifade etmesi,
- Muhtarın, MOKİD eğitimlerine katılmış kadınların mahallede fark yarattığını belirtmesi,
- İl Gençlik Hizmetleri Müdürlüğün temsilcisinin, çocuklara yönelik etkinliklerde MOKİD ile işbirliği yapmaya hazır olduklarını belirtmesi,
- Mardin Barosu temsilcisinin MOKİD ile işbirliğinden duydukları memnuniyeti ifade etmeleri, tüm katılımcılar için son derece moral verici ve projenin başarısı için umut verici oldu.

KDM hizmetleri sırasında yukarıda adı geçen kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmalar gerçekleştirildi.

- **Mardin Halk Eğitim Merkezi** ile 2 yıllık protokol imzalanarak 2020 yılının 1.Grup Okuma - Yazma kursu açılmış olup, bu protokole istinaden 2 yıl süre ile açılacak Mesleki Beceri ve Okuma – Yazma Kursu modülleri işlenerek işbirliği halinde kurslar açılacaktır.

- **Yalım ADEM:** Yalım ADEM'de eğitim gören kursiyerlerin Kadınların Güçlenmesi Eğitimine katılmaları sağlandı.

Covid-19 Pandemi Dönemi Kadın Danışma Merkezi Çalışmaları

Pandemi döneminde MOKİD KDM'ye başvuru sayısı artmış olup zaten dezavantajlı olan mülteci kadınların salgın koşulları nedeniyle problemleri ikiye katlanmıştır.

20 Mart 2020 Tarihinde MOKİD ekibi ile yapılan toplantıda Covid-19 Pandemi sebebi ile koşullar gereğince esnek çalışma sistemine geçilmiştir. MOKİD ekip tarafından dönüşümlü ofisin açılması ile birlikte danışmanlıklar telefon üzerinde yoğunlaşmıştır.

KDM ye daha önce MOKİD KDM' ye başvuran bütün kadınlar sırasıyla aranmış olup; Yaşanılan Pandemi sebebi ile değişen çalışma sistemimiz, MOKİD' in telefon ve online kanallar üzerinde verdiği faaliyetler, Covid-19 tedbirleri ve kamu kurumlarının verdiği destekler anlatılmıştır. Uzaktan eğitim sistemine geçildiği için birçok aile çocuklarının nasıl (EBA) Eğitim Bilişim Ağından faydalanacağını bilememesi ile birlikte eğitim konusunda desteklerin verilebilmesini sağlamak için Çocuk Eğitimcisine yönlendirme yapılarak ilgili danışmanlık ve yönlendirme almaları sağlanmıştır.

Pandemi nedeni ile Hukuki Danışmanlık ve Psikolojik danışmanlık uzun süre bir ortamda konuşulması gerektiği nedeni ile online görüşme ortamına alınmıştır. Sosyal çalışmacı tarafından, haftanın bir günü planlanmakta olup randevular Psikolog ve Avukata bildirildi.

Danışmanlık başvuruların yanı sıra salgından dolayı mültecilerin tamamına yakını gündelik işlerde çalışırken kendileri veya eşlerinin işsiz kalması bu koşullarda MOKİD' ten veya başka hangi kurumdan nasıl bir destek alabilecekleri konusunda sıkça soru ile karşılaşmıştır. Zira birçok evde eşlerinin olması, evde sadece 2 çocuk olması, tek başlarına ya da reşit çocukları ile birlikte yaşayan dul kadınlar; ilgili kriterleri sağlayamadığından (Sosyal Uyum Yardımı) SUY' dan faydalanamamakta veya faydalanan hanelerde de kişi başı 120 TL olan destek tutarı işsizlik koşullarında gıda ihtiyaçlarını, kira, kışlık yakıt giderini, bebeklerinin bez ve mamaları gibi hayati giderlerini karşılayamamaktadır.

Koronavirüs salgını döneminde; kadınlar evin geçimini sağlayamamakta olduklarını, ev ekonomisini sağlayamayan erkekler öfkelerini çocuklara karşı fiziksel şiddete başvurduklarını, kadınlar sosyal izolasyondan kaynaklanan çocukların ve eşlerinin sürekli olarak evde olmaları ev içerisinde stresli ve gerginliğe sebep olduğunu dile getirmiştir. Belirtilen bu sebepler ile ev içerisinde başta psikolojik şiddet olmak üzere, çocuklara ve kadınlara baskı ve şiddet söz konusu olduğunu, kadınlar genellikle eşlerinin ve kendilerinin çocuklarına karşı şiddet uyguladıklarını anlatı.

Salgından dolayı yaşanan bu sıkıntılı sürecin geçici olduğunun ve evde bulunduğumuz süre zarfında bütün kadınlar daha çok sorumluluk ve stres ile karşı karşıya kalıp benzer şiddet ve ayrımcılığa maruz kalındığı, Kadınlar ile hep birlikte dayanışarak atlatılacak bir dönem olduğunu kadınların daha güçlü ve tedbirli olarak bu sorunları üstesinden geleceğini ve ihtiyaç duydukları bütün destekler için her koşulda MOKİD'in destekçileri olduğu anlatılarak motivasyonlarını yükseltmeye çalışıldı.

Görüşmeler sırasında; Covid-19 Sebebi ile yaşanan sosyal izolasyon sebebi ile dünyanın her tarafında olduğu gibi KDM'ye başvuran kadınlarda ev içi bütün temizlik, bakım ve yemek vb. işleri üstlenmektedir. MOKİD'in daha önce yapmış olduğu faaliyetlere katılan veya faaliyetlerden haberdar olan kadınlar ev ortamından fazlası ile bunalmış bir vaziyette olduklarını, psikolojik yönden rahatsız hissettiklerini biran önce dışarı çıkmaya ve sosyalleşmeye çokça ihtiyaçlarının olduğunu, eğitim ve sosyal etkinliklere katılmak istediklerini sıklıkla dile gelmiştir.

Aynı zamanda salgın koşullarından dolayı ekstra hijyen gerektiren bir dönemde olduğumuzdan hijyen malzemeleri kaynaklarına başta ekonomik sebeplerden ulaşım sıkıntısı çekmişlerdir.

Artuklu'nun Mülteci Kadınları

Yerli erkeklerin mülteci kadınlara potansiyel "ikinci eş" gözüyle bakması, hem yerli hem mülteci kadınlar üzerinde baskı ve gerginlik oluşturması konusunda bir iyileşme henüz gözlenmemektedir. Mülteci kadınların yoksul ve istismara açık olmaları erkekleri cesaretlendirmektedir. Para karşılığı yapılan "kumalı evlilikler" devam etmekte ve KDM'ye başvuran mülteci kadınlar görüşmelerde yerel kadınların kendilerine "potansiyel kuma gözüyle" baktıklarını ve mülteci kadınları eşlerini ellerinden almaktan sorumlu tuttuklarını dile getirmektedirler.

Kadınlar;KDM görüşmeleri sırasında hissettikleri samimiyet ve güvene dayanarak ilerleyen görüşmelerde içinde buldukları her durumu paylaşmak istemektedir. Kültürlerine yerleşmiş olan kadınların her zaman ekonomik ve sosyal güvence sağlamak için erkek en iyi kaynak olarak görülmüş olup çoğunlukla evliliği bir güvence amaçlı gerçekleştirip, sağlıklı olmayan birlikteliklere yol almaktadırlar.

Kumalı ve resmi nikâh olmayan evlilikleri doğurmuştur. Bu doğrultuda görüşmelerde 30 kadından 3 kadının; eşi tarafından terk edilmiş olup çocuklarına bakmak ile yükümlü olduklarını dile getirmiştir. Eşleri tarafından terk edilmiş kadınların çocuklarından başka kimseleri olmayışı ve mahalle bakkallarının da borçla verdikleri gıdanın kısıtlanmasıyla kadınlar büyük bir çaresizliğin içinde kaldıklarını dile getirmiştir. Bir sabah bir danışanın ağlayarak imdat dercesine aramasında; çocuklarının gece aç yatmalarına daha fazla tahammül edemeyecekleri bu durumun çözümü için her şeyi göze alabileceklerini dile getiren danışanlarımız olmuştur. Çaresizliğin kadınları fuhuşa sevk etmesi uzak ihtimal olmayacaktır.

Mülteci Kadınlarda Kültürel nedenlerden dolayı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği duyarlılığı olmadığından genellikle evlilik (hayatında bir erkek olması fikri)bir sosyal güvence olarak görülmesi nedeni ile ekonomik zorluk çeken kızlar aileye daha fazla yük olamaması gerektiğini düşünerek eşi ölmüş kadınlar kendisinin ve çocuklarının ekonomik yönden ihtiyaçlarının giderilmesi için erken veya resmi nikâhsız evlenebilmektedir. Kuması olanlar ya da resmi nikâh kıymak için prosedürler gerekçe gösterilerek nikâh ertelenmektedir. Örneğin; bir danışanımız 2 kızını da resmi nikâhsız evlendirmiş olup, damadına bunun için baskı yapmadığını dile getirmiştir. Kendisini eşinin öldüğünü evde bir erkek otoritesi olmadığı için ısrar edemediğini ısrar ettikleri takdirde kızlarının boşanmasına sebep olacaklarından korkmaktadırlar.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği duyarlılığına sahip olmayan; Suriye'de 4 kadına birden resmi nikâh kıyabilmenin yasal olduğu kültürel normlarından dolayı Türkiye'de de bu zayıf yönlerini bazı Türk

erkekler suiistimal edebilmektedir. Görüşmelerde mülteci kadınların Türk erkek ile evlenmesi halinde de resmi nikâhı ikinci plana atılarak resmi nikâh kıyılmamaktadır.

Resmi nikâh olmayanlar bağlayıcı bir yaptırımın olmaması nedeni ile eşlerine gerekli yükümlülükleri yerine getirmemekte, şiddet uygulamakta, kuma getirebilmekte veya evi terk edip başka kadınlar ile yaşayarak eşlerini ve çocukları maddi / manevi mağdur etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı bulunmayan, sosyo –kültürel seviyesi düşük kadınlar ve onların çocukları her türlü istismara açık hale gelmektedir.

Bir başka danışan İlk eşi öldükten sonra 6 çocukluyken sırf ekonomik sebepler için resmi nikâhsız bir beraberliğe başlamıştır. Bir yılını doldurmadan kadını 7. çocuğa hamile bırakarak başka bir kadınla hayat kurmak üzere kadını terk etmiştir. Erkekten hiçbir haber alınamamakla birlikte kadın 7. çocuğunu yoksulluk ve bakımsızlık koşulları içinde doğurmuş olup, kadının bebeği için hiçbir hazırlığının olmadığı ve destek için de 11 yaşındaki kızından bakım- 16 yaşındaki erkek çocuğundan ekonomik beklentisi olduğunu dile getirmiştir.

MOKİD KDM'ye başvuran 22 yaşındaki genç bir kadın ailesi ile birlikte Avrupa'ya geçmeye çalışırken dolandırıldıkları ve ekonomik zorluklar yaşadıkları süre zarfında, ailesine ekonomik yönden yük olduğunu düşünerek kısa sürede tanıdığı bir adamla resmi nikâhsız evlendiğini, eşinin eve alkol almak ve eğlenmek üzere bir çok erkek arkadaşlarını getirdiğini ve duruma itiraz etmesi halinde kendisine şiddet uyguladığını dile getirmiştir. Tekrarlayan davranışlar üzerine evlilik süresi 1. yılını doldurmadan kadın evden kaçmış olduğunu ağlayarak dile getirmiştir.

Eşi ölmüş olan kadınlar sıklıkla ekonomik güvence sağlamak için evlendiğinden; danışanlarımızdan bir kadın evlenmeden önce evlenirken çocuklarını kendisiyle yaşaması şartı ile evlenmiştir. Bebek sahibi olduklarının 4. günde eşi kadına 5-6 yaşlarındaki sokağa atacağını belirterek fiziksel ve psikolojik şiddet uygulamıştır. Çocuklar anneanneye verilmiştir ve kadının hala resmi nikâhı bulunmamaktadır.

Kültürel yönden kumalı evlilikler gerçekleştirilmenin kolay olması nedeni ile kadınlar kuma getirilmesi tehlikesi altında hissettiği için hem erkeğin her türlü şiddetine / baskısına göz yummakta hem de bakım ve ev içi işler için sürekli çaba harcamaktadır.

Görüşmelerde mülteci kadınların kültürel yönden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısına sahip olmadıklarından bilinç dışı olarak kendilerini bir meta olarak görüp ekonomik ve sosyal güvencenin sağlanması için her defasında çözümü resmi nikâhsız, kumalı evliliklerde buldukları görülmüştür. Toplumsal cinsiyet eşitliği, Kadına Yönelik Şiddet, Medeni Haklar, Erken Evlilik üzerine ve Kadınların güçlendirilip meslek edindirilmesinin ne kadar hassas ve önemli konular olduğu, bu alanda yürütülen bütün çalışmaların arttırılarak sürdürülmesi gerektiği yeniden kendini ispat etmiştir.

Mülteci Çocuklar:

Çocuklar iş güvencesi olmayan ağır işlerde çalıştırılmakta ve bu istismar sadece işveren tarafından değil aileleri tarafından da sürdürülmektedir. Mendil satma ve tartıcılık adı altında dilendirilmektedir.

KDM'ye başvuran çocuklarda ülkelerinde gördükleri savaş ortamı, Türkiye'ye geldikten sonra sosyal medya ve haberlerde ülkelerinin son durumu çocuklara karşı uçak ve yüksek ses korkusu oluşmuş olup bu durum çocukların günlük hayatını etkilemektedir. Bu şikâyetle KDM'ye başvurular gerçekleşmiş olup psikolojik destek almışlardır.

Çocukların uğradığı şiddetlerden biride akran zorbalığıdır. Oyun alanlarında ve okullarda, akran çocuklar tarafından fiziksel ve sözel şiddet uygulanmaktadır. Bu durum en çok yerli ve mülteci çocuklar arasında gruplaşmalarla gerçekleşmektedir.

14 yaş üzeri genç kadınlar ise ülkelerinde yarım kalan eğitimini tamamlamak istemektedir. Fakat bu gün ki eğitim koşulları ne yazık ki bu imkânları sağlayamamaktadır. Henüz belirlenen pilot illerde uygulanan hızlandırılmış eğitimler denkliği sağlamaya yönelik önemli bir adımdır fakat; biran önce bu halkanın büyümesi gerekmektedir.

10 yaşında olan çocuklar akran gruplarla aynı sınıfta eğitime devam olanakları bulamadıklarından utanıp okula gitmek istemediklerini dile getirdiler.

Çocuk Eğitimcimiz Tarafından Mülteci Çocukların Değerlendirmesi : Genel anlamda küçük yaştaki çocukların Türkçeyi bilmediklerinden dolayı akranlarıyla sağlıklı iletişim kuramadıkları bu nedenle akranlarından çok büyük yaştaki insanlarla kendi dilini bilmelerinden dolayı daha fazla iletişim kurmaları, sosyal ortamlarda her zaman şiddete meyilli oldukları, nesnelere veya oyuncakları silah işlevinde kullandıkları, kendilerine ikram edilen yiyecek, içecek ve oyuncakları arkadaşlarıyla paylaşmamaları, yetersiz beslenmelerinden dolayı gerekli boy ve kiloda olmadıkları, fiziksel gelişimlerinde bozukluk olduğu, ülkelerinde yaşanan savaş sebebiyle çocuklarda oluşan ebeveynlerinden ayrı kalma korkusu, özgüven duygusundan yoksun olmaları sebebiyle içine kapanık ve çekingen olup karşısındaki insanlara güven sorunu yaşamaları, kendilerini ifade etmekte zorlanmaları, okul vb. yerlerde akran zorbalığına maruz kalmaları, çocukların katılabileceği sosyal aktiviteleri (spor, yüzme, müzik, sanat, resim, bale vb.) pek olmadığından sadece ev ve okulda zaman geçirdikleri, çocukların gelişimlerini destekleyecek araç ve gereçlerin olmayışı, yaşantılarının yerel insanlardan daha zor şartlarda sürdürdükleri ancak çocukların genelinde teknoloji bağımlılığı olduğu görüldü. Ülkemizde yaşanan Covid-19 pandemisi sebebiyle çocukların dışarı çıkmaları durumunda ebeveynlerin çocuklara maske takmaları ve sosyal mesafeye uymaları gerektiğini ancak bu konuda duyarlı olmadıkları gözlemlendi.

Artuklu'nun Yerel Kadınları :

Eğitimlerin ve danışmanlıkların ilk aşamasında toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açıları yerelde özellikle yaşlı ilerlemiş olan kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve kadına yönelik şiddeti içselleştirmiş olduklarından ataerkil hayatın gerekliliği otorite için şiddetin gerekebileceğini, kadınların kendilerini korumamaları halinde şiddet, taciz ve tecavüzün kaçınılmaz olduğu, çözüm için kadının izole hayat sürdürmesi, baba, ağabey ve eşine itaat etmesi halinde sorun yaşamayacakları inancında

olan kadın sayısı azımsanmayacak kadar fazlaydı. Özellikle merkeze uzak mahallelerde yaşayan kadınlar erkek baskısını ve şiddetini sindirmiş olup şiddete haklı gerekçeler bulmaya çalışmaktadırlar. Örneğin; “Kadın erkeğini dinlerse şiddet uygulanmaz.” ,“Kadınların okutulması bilinçlenmesi iyi bir şey değildir.”, “Özgüvenli bilinçli kadın söz dinlemez itaat etmez yoldan sapar.” gibi yorumlar yaparak şiddete karşı durmak yerine toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun davranışlar sergileme yoluna gitmişlerdir. Eğitimlerin ve görüşmelerin sonuna doğru empati içeren örneklerle görüş değişikliğine gidilmiştir.

Kendi ailelerinin kendilerini toplumsal cinsiyet rollerine dayanarak okutmadığı, okula gitmeyi istedikleri halde gönderilmedikleri, bu duruma direndiklerinde ise ağır fiziksel ve psikolojik şiddetle karşılaştıklarını belirttiler. Kadın danışma merkezine başvuruda bulunan yerel kadınların en büyük sorunlarından biri de toplumsal baskılardır. Bu kurallar bütün kadınları otoritesi altına almış olup bu kurallara uyulmadığı takdirde ayıplama, hor görme, iletişim kurmama, kadının eşi, babası ve erkek kardeşlerine toplumsal alanlarda ağır sözler sarf ederek küçük düşürme, kınama gibi durumlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. KDM'ye başvuru yapan yerel kadın yaşadıkları zorlukları anlatmakta güçlük çektiği, daha önce yaşanan bu zorlukları kimseyle paylaşamadıkları, gizlilik ve güvenlik kurallarına oldukça önem verdikleri gözlemlendi.

Yerel kadınların sosyal aktivitelere katılmayı istedikleri ancak bu sosyal etkinliklerin kendileri için akrabalarla, komşularla yapılan ev ziyaretleri olduğunu bunun dışında sosyal aktivitelere katılmak için yeterince zaman bulamadıkları, sosyal etkinliklere karşı eşlerinin ve çevrenin kınama ve ayıplamalarından korktuklarını belirttiler.

KDM'ye başvuran yerel kadınlarda da yaşadıkları şiddete boyun eğmelerinde ekonomik bağımsızlıklarının olmaması önemli bir rolü olduğu gözlemlendi.

Yerel kadınlarda dikkat çeken bir husus ise şudur; başvuruya gelen evli ve çocuklu, yaşça daha büyük kadınların iş hayatına katılma istekleridir. İş başvurusu, kendi yeteneklerini nasıl fark edecekleri ve geliştirebilecekleri ile ilgili bilgi almak istemeleri, iş başvurusu yapmaları kadınların ekonomik olarak bağımsızlıklarını istediklerini göstermektedir.

Yerel ve mülteci kadınlar haklarını öğrenmenin getirdiği güçlenmenin yanında ellerinde somut bir güvence bir destek görmek istemektedirler. Ekonomik zorluk veya şiddetten kaynaklanan beraberlikler yerine güçlü kadınların oluşturabileceği sağlıklı birlikteliler için kadınların ekonomik – sosyal- psikolojik her açıdan güçlendirilmesi ve sürdürülebilir insanlık onuruna yakışır iş alanlarının açılmasına ihtiyaçları vardır.

Kaynaştırma etkinliklerine katılan yerel ve mülteci kadınları etkinliklerde kendi kültürlerindeki ortak ve farklı yönlerini konuşup karşılıklı olarak birbirlerine karşı kurdukları önyargıların kırılmasını ve empati yapabilmelerini sağlamıştır.

Mülteci kadınlar ve yerel kadınlar her iki gruptan kadınlar erkekler tarafından psikolojik, fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddete sistematik olarak maruz kalmaktadır.

Artuklu'nun yerel kadınlarının bakış açıları ile mülteci kadınların bakış açılarının farklılık gösterdiği durumlar olduğu gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar kültürel ve sosyal anlamda belirginleşmektedir.

Yerel kadınlardan MOKİD'in eğitim ve etkinliklerine katılanlar, danışmanlık almak isteyenler; çoğunlukla hayatlarında devam ede gelen şiddet unsurlarının farkında olmayıp bunu güncel hayatın koşulları olarak değerlendirmekte oldukları yapılan görüşmeler sırasında fark edilmiştir. Eğitim imkânlarına erişim, ailenin maddi imkânlarından eşit yararlanma, evlilik kararlarında söz/tercih hakkı, sosyal alanda ve aile içerisinde alınan kararlarda söz sahibi olma vb. konularda kültürel doktrinlerin normalleşmesi ile maruz kalınan kadın erkek eşitsizliği dile getirilmemektedir.

Yerel kadınların çocuk sahibi olma konusunda mülteci kadınlara oranla daha bilinçli ve planlı hamilelikler yaşadıkları gözlemlenen farklılıklar arasındadır. Çocuk sayısı ve cinsiyeti mülteci kadınlardan farklı olarak toplumsal statü göstergesi olarak görülmemekte ve çocukların geleceklerini iyileştirme kaygıları olduğu yerel kadınlar tarafından dile getirilmiştir. Bu nedenle çocuk sayılarının mülteci kadınlara oranla daha az olduğu görülmektedir.

Çocukları arasında kız/erkek cinsiyete dayalı ayırım yapılmadığı vurgulanırken yaşamsal uygulamalar sırasında bilinçdışı cinsiyete dayalı eşitsiz tavır ve tutum sergiledikleri yapılan eğitimler sırasında fark edilmiştir.

Danışmanlık alan yerel kadınların bazıları ise sosyal ve ekonomik statüleri iyi olmasına rağmen yoğun olarak sosyal, ekonomik ve duygusal şiddet türlerine maruz kalmalarına rağmen sahip oldukları statüler nedeniyle bunu dile getirememekte veya bilinmesini istememektedir. Bunun bir etkisi olarak çevrelerinde şiddete uğrayanlar konusunda daha hassas ve savunucu roller üstlenmekte oldukları gözlemlenmiştir.

Resmi nikâh ve çoklu evlilik/beraberlik konusuna bakış açıları mülteci kadınlar ve yerel kadınlar arasında çok yüksek farklılık göstermektedir. Suriye kanunlarına göre erkeklerin dört eşe kadar evliliğe yasal olarak hak sahibi olması bu farklı görüşü doğuran önemli bir etkidir. Yerel kadınlar çoklu evlilik/beraberlik konusunu kesin ve net olarak kabul edilmez görürken mülteci kadınlar bu durumu kabul edilebilir karşılamaktadır.

Covid-19 Pandemisi döneminde alınan önlemler konusunda mülteci kadınlara oranla yerel kadınların daha obsesif düzeyde tedirginlik ve kaygı problemleri yaşadıkları gözlemlenirken mülteci kadınların bu kaygıyı hayatın merkezine almadıkları görülmüştür. Alınan önlemlerin uygulanması konusunda ise yerel kadınların daha duyarlı davrandıkları, çocuklarını ve çevrelerini korumak için daha özenli uygulamalar yaptıkları gözlemlenmiştir.

Çocuk Eğitimcimiz Tarafından Yerel Çocukların Değerlendirmesi: Akranlarıyla sağlıklı iletişim kurabilmeleri, kendi akranlarıyla daha fazla vakit geçirmeleri, sosyal ortamlarda her zaman özgür bir birey olmaları, nesnelere veya oyuncakları işlevi dışında kullanmamaları, kendilerine ikram edilen yiyecek, içecek ve oyuncakları arkadaşlarıyla birlikte paylaşımlarda bulunmaları, yeterli ve dengeli beslenmelerinden dolayı gelişimleri normal düzeyde seyretmektedir. Ebeveynlerinden ayrı kalabilir, özgüven duyguları gelişmiş, dışa dönük, aktif, karşısındaki insanlara güven duyan, kendini ifade eden,

sosyal aktivitelere katılma imkanı bulan (spor, yüzme, müzik, sanat, bale vb.) çocukların gelişimlerini daha olumlu etkilediği gözlemlenmiştir. Çocuklar sadece ev ve okulda vakit geçirmemekte, çocukların gelişimini destekleyecek araç ve gereçlerin olması sebebiyle yaşantıları daha iyi şartlarda sürdürdükleri, ihtiyaçlarına erişimin daha kolay olduğu görülmüş fakat çocukların ve ebeveynlerin bu olumlu koşulların farkında olmayıp memnuniyetsiz tavırlar sergiledikleri görülmüştür. Ebeveynler çocuklarının iletişime ihtiyaç duyduğu anlarda çocuklarla ilgilenmek yerine onları oyalamayı tercih ettikleri ve oyalamak için telefon, tablet vb. teknolojik cihazları çocuklara vererek genel anlamda çocuklarda teknoloji bağımlılığı oluşturulduğu görüldü. Covid- 19 pandemi sebebiyle çocukların dışarı çıkmaları durumunda ebeveynlerin çocuklara maske takmaları ve sosyal mesafeye uymaları gerektiğini bu konuda duyarlı oldukları gözlemlendi.